

texten. Boken bygger på ett gediget arbete, även om det finns viktiga luckor och brister i detaljer som en tränad exeget kanske inte hade gjort. Detta gör inte så mycket eftersom bokens syfte inte är att positionera sig historiskt eller språkligt, utan att tala teologiskt till vår samtid. Samtidigt är sådana frågor stundtals så inarbetade i framställningen att läsningen ibland misslyckas (och det handlar inte om att ”de lärde tvistar”). Förhoppningsvis skrivs fler sådana här böcker, också av bibelvetare.

Josef Forsling, Teologiska högskolan Stockholm

CRAIG S. KEENER OCH EDWARD T. WRIGHT (RED.)

Biographies and Jesus: What Does It Mean for the Gospels to be Biographies?

Lexington: Emeth Press, 2016, Pocket, 457 sidor,

SEK 318, ISBN: 978-1-60947-106-4

Att de kanoniska evangelierna ska betraktas som antika biografier är numera väl etablerat inom bibelvetenskapen. Även om genrefrågan fortsatt diskuteras har omfattande studier av Richard Burridge, Dirk Frickenschmidt och Tomas Hägg övertygat de flesta forskarna om att evangelierna lämpligen bör förstås utifrån en vid biografisk genre. Trots det har få studier behandlat implikationerna av en sådan genrebestämning. Följande antologi ger därför ett välkommet bidrag till diskussionerna i denna viktiga fråga. Antologin, som Craig Keener och Edward Wright redigerat, innehåller ett par artiklar skrivna av etablerade forskare men framför allt presenteras forskning av Keeners egna doktorander.

I det första kapitlet ger Keener en informationstät introduktion till antika biografier och antik historieskrivning som förser läsaren med otaliga referenser till både primärtexter och aktuell sekundärlitteratur. Keener klargör att bokens syfte är att diskutera implikationerna av evangeliernas biografiska genre för dess relation till historisk information om Jesus. Genrefrågan ger inte svar på alla historiska frågeställningar men justerar våra förväntningar. Det är rimligt att förvänta sig att författare till antika biografier, till skillnad från till exempel antika noveller, hade historiska intentioner och använde sig av tidigare källor. Samtidigt finns det stora skillnader inom genren när det gäller hur den historiska infor-

mationen behandlas, samt flexibilitet i hur informationen framställs. Läsaren förväntade sig inte att författaren hittade på händelser, men förvånades inte över att denne fyllde ut händelser och tal. Som biografier över en person som nyligen levtt kan vi således förvänta oss att evangelierna innehåller mycket betydelsefull historisk information om Jesus, men ska samtidigt inte bli förvånade om den presenteras med en viss flexibilitet.

Keener menar, med all rätt, att det finns substantiella överlappningar mellan antik historieskrivning och antika biografier. Han ger därför även en ingående beskrivning över historikernas tillvägagångssätt. På så sätt visar han på intressanta paralleller till skrivandet av biografier. Samtidigt medför detta angreppssätt en otydlighet som skapar problem, då slutsatser om den biografiska genren delvis dras utifrån historieskrivarnas tillvägagångssätt. Eftersom bokens syfte är att visa på implikationerna av evangeliernas biografiska genre, skulle framställningen tjäna på att ha ett tydligare fokus påografierna.

Läsaren möter sedan främst artiklar som fokuserar på historisk information och användningen av källor i olika biografier och som diskuterar hur informationen iografierna förhåller sig till uppgifter i annat källmaterial. På ett detaljerat sätt undersöks biografier skrivna av bland annat Xenofon, Cornelius Nepos, Filon, Tacitus, Plutarchos och Suetonius. Artiklarna är på många sätt influerade av Keeners utgångspunkter och bekräftar i stort hans teser. Flertalet av dem gör förtjänstfulla analyser som är relevanta för förståelsen av evangelierna.

Ett exempel är Fasil Woldemariams undersökning av tre biografier över Agesilaos (kung i Sparta), skrivna av Xenofon, Nepos och Plutarchos, vilka utgör ett intressant jämförelsematerial till synoptikerna. Woldemariam visar på att både Nepos och Plutarchos använde sig av Xenofons biografi, eftersom den var skriven av ett ögonvittne, och att substantiella innehållsmässiga likheter föreligger. Samtidigt finns det skillnader som visar på att de senare författarna (främst Plutarchos) använde sig av fler källor och att levnadstecknare tog sig friheten att återberätta livsberättelsen utifrån sina syften, intressen och övertygelser om vad som inträffat, utan att för den sakens skull äventyra den grundlägg-

gande historiska informationen. Det som kan framstå som motsägelser mellan de olika biografierna kan ofta förklaras utifrån det litterära sammanhanget och författarnas selektiva urval utifrån sina intressen.

I en annan artikel gör Esteban Hidalgo en redaktions-kritisk analys av första delen av Filons biografi över Mose. Hidalgo medger att det är svårt att klargöra Filons redaktion, eftersom han använt sig av både Pentateuken och muntlig tradition, men visar ändå tydligt på Filons beroende av det bibliska materialet i sin redogörelse av Mose liv. Filon tolkar ofta materialet i Pentateuken och gör tillägg utifrån sin teologi och ideologi samt tar sig friheten att utbrodera Mose tal. Men enligt Hidalgo gör han inte detta på ett sätt som motsäger de bibliska texterna, utan han härleder sin beskrivning från dessa och är angelägen om att skriva en biografi som håller sig till historiska fakta. Filons biografi över Mose visar således att en författare till en antik biografi kunde ha ambitionen att presentera historiska fakta och samtidigt ta sig friheten att utveckla och omplacera källmaterialet, utifrån sina syften och tolkningar. Hidalgo lyfter fram att Filons biografi är ett intressant jämförelsematerial till Johannesevangeliet.

I slutet av antologin finns ett informativt appendix där Keener adresserar frågeställningar kring hanteringen av information före skrivandet av biografier och där han beskriver minnets och den muntliga traditionens funktion. Keener redogör för delar av minnesforskningen och lyfter särskilt fram att memorering användes utbrett och värderades högt i den antika världen. Memorering var central i antik utbildning och filosofers och andra lärares elever förväntades att memorera undervisningen. Det finns därför goda skäl till att anta att Jesu lärjungar tagit emot och fört vidare hans undervisning på omsorgsfullt sätt, likt lärjungar till andra lärare. Även om vi inte ska förvänta oss att Jesu efterföljare kom ihåg allt han sa eller återgav hans ord bokstavligen, kan vi på goda grunder anta att de förmedlade det väsentliga innehållet av hans undervisning.

Biographies and Jesus förser läsaren med en mängd intressanta paralleller mellan evangelierna och andra biografier, men väcker även frågor. Vilken är relationen mellan antik historieskrivning och antika biografi-

er? Inkluderandet av analyser av till exempel Mackabeerböckerna och avsaknad av en tydlig definition av en antik biografi bidrar till oklarheter. Keener för på många sätt samman de två, vilket redan nämnts, och beskriver Plutarchos och Suetonius biografier som "the prime examples of biography" (5). Två författare i antologin beskriver biografier som en underkategori till historieskrivningen. Sådana uttalanden gör den biografiska genren snävare än vad den vanligtvis uppfattas och förbiser genrens andra syften. Samtidigt visar antologin i sig på en bredd i genren då den även inkluderar analyser av biografier som är skrivna av till exempel Xenophon och Filon och pekar på att historiska, teologiska och lovprisande intentioner kan vävas samman i en antik biografi.

Bokens undertitel väcker förväntningar om att implikationerna av evangeliernas genrebestämning ska behandlas vitt och brett, men det är istället evangeliernas historicitet som undersöks. Konsekvenser för till exempel evangeliernas syften, karaktärisering och tolkning behandlas inte. Undertiteln är således missvisande, vilket Keener själv påpekar. Antologin behandlar dock på ett förtjänstfullt sätt sitt huvudsyfte, att analysera hur antika biografier hanterar historisk information. På ett övertygande sätt visar flertalet artiklar att antika levnadstecknare vanligtvis var intresserade av historiska fakta och källor och att det var legitimt för författarna att hantera informationen på ett flexibelt sätt utifrån sina syften och intressen. Dessa slutsatser hjälper oss att ha rätt förväntningar på evangelierna; förväntningar utifrån deras egen genre i stället för vår tids sätt att skriva biografier och behandla historisk information.

Daniel Hjort, Lunds universitet

ALAN MUGRIDGE

Copying Early Christian Texts: A Study of Scribal Practise

WUNT 362, Tübingen: Mohr Siebeck, 2016, Inbunden, xx + 558 sidor,
SEK 1710, ISBN: 978-3-16-154688-4, e-bok ISBN: 978-3-16-154760-7

I denna reviderade version av Alan Murgidges avhandling från 2010 vid University of England (handledd av G. H. R. Horsley och G. K. Stanton), publicerad av Mohr Siebeck 2016, argumenterar författaren för att majoriteten av skrivare som kopierade kristna handskrifter var utbildade